

РАНИШЕ
НІЖ ЇХ
ПОВІСЯТЬ

18+

Джо Аберкромбі

Joe Abercrombie
**BEFORE
THEY ARE
HANGED**

A NOVEL

Джо Аберкромбі
РАНИШЕ
НІЖ ЇХ
ПОВІСЯТЬ

РОМАН

УДК 821.111
А14

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

First published by Gollancz, London

Перекладено за виданням:
Abercrombie J. Before They Are Hanged : A Novel /
Joe Abercrombie. — London : Gollancz, 2007. — 639 p.

Переклад з англійської *Марії Пухлій*

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *Іван Дубровський*

ISBN 978-617-12-7359-7 (PDF)
ISBN 978-617-12-6879-1
ISBN 978-0-575-09109-2 (англ.)

© Joe Abercrombie, 2007
© Depositphotos.com / littleny,
Merlas, обкладинка, 2019
© Hemiro Ltd, видання україн-
ською мовою, 2019
© Книжковий Клуб «Клуб Сімей-
ного Дозвілля», переклад і ху-
дожне оформлення, 2019

Чотирьом читачам.
Ви знаєте, хто ви

Частина I

Ворогів слід прощати,
але не раніше ніж їх повісять.

Гайнріх Гайне

ВЕЛИКИЙ ЗРІВНЮВАЧ

Клятий туман. Лізе в очі так, що далі, як на кілька кроків, нічого не видно. Лізе у вуха так, що нічого не чуто, а якщо й чуто, то незрозуміло звідки. Лізе в ніс так, що годі занюхати щось, окрім мокроти й вологи. Клятий туман. Він — прокляття для розвідника.

Кілька днів тому вони покинули Північ й опинилися в Англії, перетнувши Вайтфлоу, і Шукач увесь цей час нервував. Розвідував чужу землю посеред війни, до якої їм насправді нема ніякого діла. Усі хлопці бісилися. Ніхто з них, окрім Тридуби, жодного разу не покидав Півночі. Ну, може, хіба що Мовчун. Він не розказував, де бував.

Вони проминули кілька згорілих ферм і одне безлюдне село. З будівлями, як у Союзі, великими та квадратними. Бачили кінські й людські сліди. Купу слідів, але самих людей — ніколи. Утім, Шукач знав, що Бетод недалеко, бо його військо розійшлося по місцевості в пошуках містечок, які можна спалити, харчів, які можна поцупити, та людей, яких можна вбивати. Шукаючи, де б його побешкетувати. У нього точно повсюди розвідники. Якщо він злапає Шукача чи когось із інших, вони возз'єднаються з землею, і до того ж не швидко. Кривавий хрест, голови на палях і все в такому дусі — Шукач не сумнівався.

Якщо їх злапає хтось із Союзу, то їм, скоріш за все, теж гаплик. Це ж, як-не-як, війна, а на війні люди метикують не надто добре. Шукач аж ніяк не очікував, що союзники марнуватимуть час, розрізняючи доброзичливих і недоброзичливих північан. Життя сповнене небезпек, ніде правди діти. Від цього кожен може занервуватися, а він любив понервуватися й за найкращих часів.

Тому легко зрозуміти, як ця туманна ніч могла, так би мовити, насипати йому солі на рану.

Наповзавшись у мороці, він захотів пити і тому пробрався крізь брудні кущі туди, звідки до нього долинали дзюркотіння

річки. Укляк край води. Там було слизько через гніль і опале листя, та Шукач гадав, що трохи багнуки погоди не зробить: він уже й так забрьохався настільки, що далі нікуди. Він зачерпнув води в долоні й випив. За деревами злегка дув вітер, який то наближав туман, то відсував його. Тоді Шукач його й побачив.

Він лежав долілиць, ногами в річці, тулубом на березі. Вони повитріщались один на одного — обидва щиро вражені та здивовані. Зі спини в нього стирчав довгий дрючок. Зламаний спис. Тоді до Шукача й дійшло, що він мертвий.

Виплюнувши воду, Шукач підповз ближче, сторожко роззирнувшись навсібіч: а ну ж як хтось чекає, коли йому можна буде всадити клинок у спину? Труп належав чоловікові років двадцяти п'яти. Жовте волосся, бура кров на сірих губах. Він був одягнений у роздуту від вологи стебновану куртку — з тих, які можна одягати під кольчугу. Отже, боєць. Може, відстав від своїх, загубив свій загін і був підстрелений. Із Союзу, це вже точно, але на вигляд не так уже й відрізняється від Шукача чи когось іще, бо вже вмер. Усі трупи дуже схожі один на одного.

— Великий Зрівнювач, — прошепотів сам собі Шукач, бо на нього найшла задума. Так його звуть горяни. Тобто смерть. Вона завжди зрівнює несхожих. Іменитих і нікчем, південців і північан. Вона рано чи пізно ловить усіх і з усіма поводить ся однаково.

Схоже, цей помер щонайбільше дні зо два тому. Отже, той, хто його вбив, міг іще бути поблизу, і це стривожило Шукача. Тепер туман здавався повним звуків. Може, його якраз за межами поля зору чекає сотня карлів. А може, то просто річка плюскає об береги. Шукач облишив труп — хай лежить — і, чкурнувши в дерева, забігав між стовбурами, що стирчали з сірості.

Він мало не перечепився об ще одне тіло, що було наполовину сховане в купі листя й лежало на спині, розкинувши руки. Проминув одне тіло, що стояло на колінах із парою стріл у боці: мордяка в грязюці, а дупа стирчить у повітрі. У смерті немає гідності, і з цим не посперечаєшся. Шукач став поспішати: надто вже йому хотілося повернутися до інших, розповісти про побачене. Надто сильно хотілося звалити від отих трупів.

Він, звісно, бачив їх удосталь і навіть більше, але завжди почувався біля них незатишно. Перетворити людину на труп легко.

Він знав тисячу способів це зробити. Але якщо це зробити, то вороття вже немає. Ось є людина — з купою надій, думок і мрій. Людина з друзями, родиною, рідними місцями. А тоді раз — і вона возз'єдналася з землею. Шукач аж почав згадувати всі сутички, у яких побував, усі битви та бої, у яких брав участь. Подумав: йому ж повезло, що він ще дихає. Страшно повезло. Вирішив, що везиме йому, може, й недовго.

Тепер він уже мало не біг. Необачно. Вештався в тумані, як зелений хлопчисько. Не вичікує, не нюхає повітря, не прислуховується. Такий Іменитий, як він, розвідник, котрий обійшов усю Північ, мав би бути мудріший, але неможливо весь час бути насторожі. Він геть цього не очікував.

Щось ударило його в бік — добряче, він аж беркицьнувся долілиць. Він с'як-так підвівся, але його збили копняком. Шукач став пручатись, але той невідомий падлюка був страшенно сильний. Він незчувся, як опинився горілиць у багнюці, а звинуватити в цьому міг тільки самого себе. Себе, та ще трупів, та ще туман. Якась рука обхопила його шию й почала стискати йому трахею.

— Грх, — прохрипів він, мляво смикаючи руку й думаючи, що настала його остання мить. Думаючи, що всі його надії обернулися на землю. Нарешті по нього прийшов Великий Зрівнювач...

А тоді пальці перестали тиснути.

— Шукачу, — промовив хтось йому на вухо, — це ти?

— Грх.

Рука відпустила його горло, і він судомно вдихнув. Відчув, як його підіймають за плащ.

— От лайно, Шукачу! Я тебе мало не порішив!

Тепер він добре впізнавав цей голос. Чорний Доу, падлюка такий. Почасти Шукач сердився, що його мало не задушили до смерті, а почасти — радів як дурний, що лишився живим. Він чув, як Доу з нього сміється. Сміється жорстким сміхом, схожим на вороняче крякання.

— Усе гаразд?

— Мене зустрічали й тепліше, — прохрипів Шукач, досі силкуючись впустити в себе повітря.

— Вважай, що тобі повезло: я міг би зустріти тебе й холодніше. Набагато холодніше. Прийняв тебе за розвідника Бетода. Думав, ти отам далі, в долині.

— Як бачиш, — прошепотів він, — ні. А де інші?

— На пагорбі, над цим їбучим туманом. Роззираються.

Шукач кивнув у той бік, звідки прийшов.

— Там трупаки. Достобіса.

— Достобіса, так? — перепитав Доу, наче не вважав, що Шукач знає, який вигляд має купа трупів. — Ха!

— Так, принаймні чимало. Гадаю, мертві союзники. Тут, здається, був бій.

Чорний Доу знову розсміявся.

— Бій? Думаєш?

Що він мав на увазі, Шукач точно не зрозумів.

— Блядь, — сказав він.

Вони стояли на пагорбі, усі п'ятеро. Туман уже розсіявся, та Шукач про це мало не шкодував. Тепер він добре бачив, про що казав Доу. По всій долині було повно мерців. Вони лежали високо на схилах, були затиснуті між брилами, порозтягувались серед дроку. Вони були розсіяні по траві на дні долини, наче цвяхи, що висипалися з мішка, виднілися спотворені та зламані на брунатній ґрунтовій дорозі. Багацько їх було біля річки: вони лежали на берегах купами. Із останніх клаптів туману стирчали руки, ноги й поламане спорядження. Вони були повсюди. Обтикані стрілами, заколоті мечами, порубані сокирами. Крякали ворони, перескакуючи від однієї трапези до іншої. Для ворон день вийшов добрим. Шукач уже давно не бачив справжнього поля бою, і воно навіяло йому певні неприємні спогади. Страх які неприємні.

— Блядь, — промовив він знову. Більш нічого на думку не спадало.

— Союзники, мабуть, ішли цією дорогою. — Тридуба сильно супився. — Мабуть, поспішали. Намагалися заскочити Бетода зненацька.

— Розвідку вони, очевидно, вели не надто обережно, — прогукотів Тул Дуру. — Схоже, то Бетод їх заскочив.

— Може, тут був туман, — припустив Шукач, — як сьогодні.

Тридуба знизав плечима.

— Може, й так. Така вже зараз пора. Хай там як, вони йшли по дорозі колоною, стомлені після довгого переходу. Бетод напав

на них звідси та звідтіля, із хребта. Почав зі стріл, щоб їх розпошити, тоді зійшли згори готові до всього карли, здіймаючи гвалт. Союзники, мабуть, зламалися швидко.

— Дуже швидко, — сказав Доу.

— А далі була різанина. Вони розсіялися по дорозі. Були притиснуті до води. Тікати тут особливо нікуди. Хтось намагався зняти обладунок, хтось намагався переплисти річку в обладунку. Вони збивалися до купи й лізли один на одного, а довкола повсюди падали стріли. Дехто, може, добрався аж до отих лісів унизу, але, знаючи Бетода, можна сказати, що він сховав там кількох вершників, готових облизати тарілку.

— Блядь, — промовив Шукач, якому стало доволі зле. Він і сам якось був серед переможених у розгромному бою, і цей його спогад був аж ніяк не з радісних.

— Все чисто, як у доброму шитві, — сказав Тридуба. — Бетодові, цьому падлюці, слід віддати належне. Він знає свою роботу як ніхто.

— То це й усе, отамане? — запитав Шукач. — Бетод уже виграв?

Тридуба поволі заперечно хитнув головою.

— Там багацько південців. Достобіса. Більшість із них живе за морем. Кажуть, там їх стільки, що й не порахуєш. Більше людей, ніж дерев на Півночі. Може, вони й не одразу сюди дістануться, та вони ще надійдуть. Це лише початок.

Шукач поглянув на мокру долину, на всіх мертвяків, що зіщулились, витягнулись і скрутились на землі, ставши простим харчем для ворон.

— Не найкращий початок для них.

Доу скрутив язика і якомога гучніше плюнув.

— Зігнали їх до купи й перерізали, як овець! Хочеш так умерти, Тридубо? Га? Хочеш із отакими злигатись? Йобані союзники! Вони ні хріна не знають про війну!

Тридуба кивнув.

— Тоді, мабуть, доведеться нам їх повчити.

Довкола воріт була велика тиснява. Були жінки, кощаві та явно голодні. Були діти, обірвані та брудні. Були чоловіки, старі й молоді, зігнуті під важкими клунками чи зі спорядженням у руках.

Дехто мав мулів чи штовхав візки, навантажені всіляким непотребом. Дерев'яними стільцями, олов'яними казанками, землеробським реманентом. Багато хто не мав нічого, крім лиха. Шукачеві здавалося, що його якраз вистачало на всіх.

Вони засмічували дорогу своїми тілами та своїм мотлохом. Засмічували повітря своїми благаннями та своїми погрозами. Шукач відчував у носі густий, як суп, запах страху. Усі тікали від Бетода.

Вони незлецьки штурхали одне одного: дехто пхався всередину, дехто пхався назовні, то тут, то там хтось падав у багнюку, і всі жадали тих воріт, як матеріної цицьки. Але загалом вони нікуди не просувалися. Шукач бачив, як над їхніми головами виблискували наконечники списів, чув, як кричали суворі голося. Попереду були солдати, що не пускали до міста нікого.

Шукач нахилився до Тридуби й шепнув:

— Схоже, їм і свої не треба. Гадаєш, ми будемо їм потрібні, отамане?

— Ми їм потрібні, це вже точно. Ми поговоримо з ними, а тоді подивимось — чи в тебе є якась краща думка?

— Піти додому й не встрявати в це діло? — пробурмотів собі під носа Шукач, та все ж пішов у натовп за Тридубою.

Коли вони рушили вперед, на них повітріщалися всі південці. Серед них була маленька дівчинка, що проводжала Шукача поглядом великих уважних очей, притискаючи до себе якусь стару ганчірку. Шукач спробував усміхнутись, але він уже давно не знався ні з ким і ні з чим, окрім безжальних людей і безжального металу, і ця усмішка просто не могла вийти дуже приємною. Дівчинка зарепетувала й утекла, і вона була не єдиною, хто злякався. Юрба розступилася, насторожившись і замовкнувши з наближенням Шукача та Тридуби, хоч вони й лишили зброю позаду, в інших.

Вони спокійно пройшли до воріт — тільки раз у раз штовхали кого-небудь, просто щоб посунувся. Тепер Шукач бачив під воротами душ із дванадцять солдатів, кожен із яких нічим не відрізнявся від сусіда. До цього він рідко коли бачив такі важкі обладунки, як у них — із великих пластин з голови до п'ят, начищених до сліпучого блиску. Обличчя в них були закриті шоломами, а стояли вони нерухомо, як металеві стовпи. Він за-

мислився, як можна за потреби битися з таким солдатом. Він не думав, що тут може заподіяти велику шкоду стріла чи навіть меч — хіба що їм поталанить і вони натраплять на суглоб.

— Тут треба кайло абощо.

— Що? — процідив Тридуба.

— Нічого.

Було очевидно, що в Союзі якісь дивні уявлення про ведення бою. Якби у війнах перемагали ті, хто більше блистить, подумалося Шукачеві, вони б уже задали Бетодові доброго прочухана. Шкода тільки, що це не так.

Їхній отаман сидів поміж ними за невеличким столиком, на якому лежали якісь папірці, і був найчуднішим серед присутніх. Він був одягнений у якусь яскраво-червону куртку. «Дивний вибір матерії для одягу ватажка», — подумав Шукач. Його було б неважко застрелити з лука. Він був збіса молодий для цієї роботи. Борода в нього ще тільки почала рости — втім, він усе одно явно дуже гордився собою.

Із ним сперечався якийсь здоровань у брудному плащі. Шукач напружився і прислухався до них, намагаючись хоч трохи розібрати слова союзників.

— У мене тут п'ятеро дітей, — говорив фермер, — а годувати їх нічим. Як думаєте, що мені робити?

Поперед нього вліз стариган:

— Я — особистий друг лорд-губернатора, я вимагаю, щоб ви пустили мене до...

Хлопчисько не дав договорити жодному з них.

— Мені начхати, хто ваші друзі, і мені начхати, скільки у вас дітей — хай хоч і сто! Місто Остенгорм заповнене. Лорд-маршал Бурр постановив, що щодня слід пускати всього по двісті біженців, і ми вже досягли цього ліміту на сьогоднішній ранок. Пропоную вам обом повернутися завтра. Рано-вранці.

Двоє чоловіків застигли на місці.

— Вашого ліміту? — прогарчав фермер.

— Але ж лорд-губернатор...

— Біс вас забирай! — заволав хлопчисько, істерично гупнувши кулаком по столу. — Ви тільки натисніть на мене ще! Я вас пущу, аякже! Накажу затягнути вас усередину й повісити як зрадників!

Цього тим двом вистачило: вони хутко відступилися. Шукачеві почало здаватися, що йому слід вчинити так само, але до столу вже прямував Тридуба. Хлопчисько насупився так, наче від них смерділо гірше, як від свіжих кавалків лайна. Шукач не переймався б цим так сильно, якби не помився з цієї нагоди. Він уже кілька місяців не був таким чистим.

— Якого хріна ви хочете? Шпигунів і жебраків нам не треба!

— Добре, — чітко й терпляче промовив Тридуба. — Ми не шпигуни й не жебраки. Мене звати Руд Тридуба. Це — Шукач. Ми прийшли поговорити з тим, хто тут за старшого. Прийшли запропонувати свої послуги вашому королю.

— Запропонувати свої послуги? — Хлопчисько всміхнувся. Аж ніяк не привітно. — Шукач, кажете? Яке цікаве ім'я! Навіть не уявляю, як він його дістав.

Він стиха реготнув із цього дотепу, і Шукач почув, як захихотіли інші. Правдиві гівнюки, вирішив він, що поховались у своїй розцяцькованій одежі та блискучих обладунках. Правдиві гівнюки, але, сказавши їм це, вони нічого не доб'ються. Добре, що вони лишили Доу позаду. Він, певно, уже випустив би цьому дурневі кишки й погубив би їх усіх.

Хлопчисько нахилився вперед і заговорив — дуже повільно, як до дітей.

— Північан не пускають до міста без особливого дозволу.

Схоже, те, що Бетод перейшов їхні кордони, вирізає їхні війська й воює на їхніх землях — недостатньо особлива підстава. Тридуба лупав скалу далі, але Шукачеві здавалося, що ця скала надто вже тверда.

— Ми просимо небагато. Лише харчів і місця для нічлігу. Нас п'ятеро, і всі Імениті, бувалі.

— Його Величність більш ніж добре забезпечений солдатами. А от мулів нам трохи бракує. Може, ви були б не проти поносити нам запаси?

Тридуба славився терплячістю, але вона мала свої межі, і Шукачеві здавалося, що до них уже страшенно близько. Цей малий засранець гадки не мав, на що наривається. З Рудом Тридубою жартувати було не варто. Там, звідки вони прийшли, його ім'я було знаменитим. Це ім'я вселяло в людей страх або відвагу — залежно від того, на якому боці вони були. Його тер-